

DE TRADITIONEELE EN DE NATUURHISTORISCHE PELEKAAN.

Welken vogel de natuurkenners een Pelekaan noemen, weet ieder die maar een dierentuin heeft bezocht. Maar is deze de vogel, waarvan oudtijds verhaald werd dat hij, bij gebrek aan ander voedsel, zijne jongen voedde met het bloed, dat hij zelf door zich de borst open te rijten verloor, en die daarom gold voor het zinnebeeld van ouderliefde en trouw?

Men heeft, afgaande op de benaming van pelekaan, waarmede in betrekkelijk lateren tijd de vogel dier fabel werd aangeduid, gemeend dat daarmede werkelijk de langsnavelige, van een buidel aan de onderkaak voorziene, de grootte van een zwaan bereikende zwemvogel werd bedoeld, en het sprookje daardoor verklaard, dat die vogel, bij het voederen van zijne jongen met den inhoud van den buidel, de roode punt van den snavel tegen de borst drukt, om zodoende den buidel te ledigen. Dit zou dus uit de verte van wege die roode kleur van de punt des snavels voor een bloedig verwonden van de borst zijn aangezien geworden.

De verklaring is niet onaardig gevonden. Maar zij houdt evenmin steek als de meening, dat het geloof aan meerminnen zijn grond zou hebben in het zien, uit de verte, van zich uit het water ter halver lijve opheffende wijfjes-doejongs (*Halicore djong*), — of dat de fabelachtige draak het vliegend hagedisje (*Draco viridis*) van den Indischen archipel zou zijn.

Bij de Grieken, van wie de benaming “pelekaan” afkomstig is, schijnt het woord πελεκάν of πελεκίνος eene wat onbepaalde beteekenis gehad te hebben. Men heeft daarmede wel is waar ook onzen bekenden pelekaan aangeduid, maar zonder twijfel ook andere vogels. Reeds de afleiding van den naam van πελεκάω, met een bijl hakken, maakt dit waar-

schijnlijk. ARISTOPHANES laat in zijne "Vogels", bij het bouwen van de vogelenstad Nephelococcygia, de pelekanen het hout voor de poorten der stad behakken, en het geluid daarvan werd in den omtrek waargenomen. Wanneer men nu bedenkt dat de blijspeldichter bij de verdeling van den arbeid bij dat bouwen steeds aan elken vogel de rol toewijst, die met zijn aard en gewoonten 't best schijnt te strooken (de watervogels brengen water voor de kalk aan, de zwaluwen komen aanvliegen met leem in den bek, de haan staat als strijdbare schildwacht enz. enz.), dan kan het moeielijk anders of ARISTOPHANES heeft met zijne πελεκῶνες spechten bedoeld. En het zou mij niet verwonderen dat deze oorspronkelijk de vogels zijn, aan wie de Grieken den naam van "bijlhakkers" hebben gegeven.

Maar in elk geval was de vogel, aan wien men van ouds de bekende daad van liefde tot zijne jongen toeschreef, in 't geheel geen pelekaan, maar een arend of gier. Volgens HORAPOLLO is de gier (γύψ) het symbool van een liefhebbend mensch, want, indien hij geen voedsel voor zijn kroost kan krijgen, rijt hij zich de dij open en laat zijne jongen het daaruit loopend bloed drinken. Dat denkbeeld aangaande den medelijdenden aard van den gier schijnt ook aangeduid te worden door den hebreeuwischen naam *râchâm*, welke een liefhebbenden, medelijdenden vogel aanduidt. HOMERUS stelt in de Odyssea ODYSSEUS en TELEMACHUS voor als bitter treurende, evenals arenden of haakklauwige gieren klagen wanneer landlieden hunne nog niet vlugge jongen uit het nest hebben geroofd. AESCHYLUS spreekt van gieren, die onder luide klachten hoog boven de nesten zweven, waaruit men hunne jongen heeft weggenomen. Maar de kerkvaders brachten hetgeen men van den jongen-lievenden aard der gieren geloofde, op den pelekaan over, en voegden er nog van het hunne bij, ofschoon het nog zeer te betwijfelen is, of zij met "pelekaan" werkelijk den bekenden zwemvogel bedoeld hebben. AUGUSTINUS zegt op Psalm 101 vs. 5: "Ik ben gelijk den pelekaan (in de Statenvertaling "roerdomp") in de wildernis," — dat de mannelijke pelekanen hunne jongen dooden en ze dan drie dagen lang beweenen. Na dezen tijd brengt het wijfje zich eene wond toe, waaruit zij het bloed over de jongen laat vloeien, die dan weer levend worden. Hetzelfde verhalen EUSTATHIUS van Antiochie, ISIDORUS van Sevilla, EPIPHANIUS en ettelijke anderen, behalve dat zij soms de rollen van het mannetje en wijfje omwisselen.

Maar aan die verandering van den gier in den pelekaan stoörde zich

het publiek niet. Het mocht den *naam* van pelekaan aannemen, maar die pelekaan bleef een soort van gier. En zonder uitzondering werd dan ook de vogel, die als het zinnebeeld van trouwe, zelfopofferende liefde jegens zijn jongen gold, als een roofvogel afgebeeld, ook in het Oosten, en nooit als een langsnavelige zwemvogel.

Kortom: de vogel van wien van ouds de bewuste fabel werd verhaald, was een groote roofvogel, en niet de pelekaan, al werd hij ook in lateren tijd met dien naam bestempeld.

Jammer is het dus, dat men heeft kunnen goedgevinden den gevel van de nieuwgebouwde sociëteit der aloude Rederijderskamer "Trouw moet blijken" te Haarlem te versieren, niet met den echten, traditioneelen, heraldieken pelekaan, het zinnebeeld van liefde en trouw, maar met een langsnaveligen zwemvogel, die eigenlijk met dat zinnebeeld, en dus met die Kamer, nooit iets te maken heeft gehad. En al had ook, 't geen niet het geval is, die fabel werkelijk betrekking op den tegenwoordigen natuurhistorischen pelekaan, dan zou toch nog de traditioneele pelekaan, die steeds het emblema, het devies, het wapen der Kamer is geweest, niet voor den natuurhistorischen hebben moeten wijken. Zou iemand, wiens geslacht sedert eeuwen een draak in het wapen voerde, er toe kunnen besluiten dezen voor het Indisch fladerend hagedisje te verwisselen, — omdat de traditioneele draak niet bestaat en de nieuweren goedgevonden hebben het bedoelde kleine diertje met den naam van "draak" te betitelen?

L.